

לפרשת נח – תשע"ד

מה בין דור המבול לדור הפלגה

השופט מנחם אילן

בפרשת נח שתי חטיבות. הראשונה היא ספור המבול והתחדשות העולם לאחר המבול בכללים חדשים. השניה היא פרשת דור הפלגה.

לגבי אנשי דור המבול נאמר:

"... ותשחת הארץ לפני האלוקים ותמלא הארץ חמס." (בראשית ו' יא).

ואילו לגבי אנשי דור הפלגה נאמר:

"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" (בראשית יא, א').
ובהמשך: "ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ".

רבי אלעזר ורבי יוחנן אמרו בבראשית רבה (סדר נח, פרשה לח פסקה ו'):
"מעשה דור המבול נתפרש מעשה דור הפלגה לא נתפרש."

ואכן נשאלת השאלה מה היה חטאם של אנשי דור הפלגה (אם בכלל היה חטא) ומה בינם לבין אנשי דור המבול שעל אנשי דור המבול נגזרה כלי ואילו על דור הפלגה נגזר פיזור בלב.

רש"י משיב על שתי השאלות, על יסוד האמור במדרש רבה, כי חטאם של אנשי דור הפלגה היה מרד בקב"ה. "באו בעצה אחת ואמרו לא כל כמיני שיבור לו את העליונים נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה"

אחרי שרש"י מיחס לאנשי דור הפלגה עוון חמור כל כך הוא שואל:
"וכי איזו קשה של דור המבול או של דור הפלגה? אלו (דור המבול) לא פשטו יד בעקר ואלו פשטו יד בעקר להלחם בו. ואלו (דר המבול) נשטפו ואלו (דור הפלגה) לא אבדו מהעולם."

ורש"י משיב: "אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם לכן נאבדו ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם שנאמר: 'שפה אחת ודברים אחדים' למדת ששנאו המחלוקת וגדול השלום."

אולם לא כל הפרשנים רואים את חטאם של אנשי דור הפלגה כפי שמפרש רש"י ולא הכל מסכימים שבכלל היה חטא ושהפרשה מספרת ספור על חטא ועונשו. גם לא כל המפרשים רואים את "שפה אחת ודברים אחדים" באור חיובי כפי שרואה רש"י

המלבי"ם בפרושו "התור והמצוה" רואה את העובדה שהארץ היתה שפה אחת ודברים אחדים כמובנת מאליה שכן, לפי חשבונו מימי נח עד דור הפלגה עברו רק מאה שנה והיות שכל האנשים היו צאצאי איש אחד מובן שהיתה להם שפה אחת. לדעת המלבי"ם חטאם היה בזה שהם רצו לנצל את הטכנולוגיה המודרנית שהם המציאו דהיינו את חכמת עשיית הלבנים כדי להפיר את רצונו של הקב"ה. הקב"ה צווה את נח ובניו "פרו ורבו ומלאו את הארץ ואילו הם שאפו לרכז את כל הישוב בעיר אחת גדולה ולכונן ממלכה אדירה שתשלט בכל עולם. בהמשך הם גם נתפסו לעבודת כוכבים ומזלות כי החלו להאמין שגרמי השמים הם האלים ולכן רצו לבנות מגדל שראשו מגיע לשמים.

גם לדעת הרשב"ם לפי הפשט לא היה כאן חטא אלא שתוכניתם

עמדה בנגוד לצו הקב"ה " ומלאו את הארץ", זו גם דעת "חזקוני" שמוסיף על כך את רצונם להמליך עליהם מלך שימלוך על האנושות כלה " ומכאן שרצו לבטל את גזירת הקב"ה "ומלאו את הארץ". זו גם דעת ספורנו בדבריו: "הכוונה בזה היה שהמלך על אותה עיר ימלוך על כל המין האנושי". גם ראב"ע סבור שעקר הענין היה שהם ניסו לבצע משהו שנגד את התוכנית האלוקית "והשם לא יעץ כן והם לא ידעו."

לפי פרשנים אחרונים אלו כלל לא מדובר בחטא ועונשו אלא בהגשמת התוכנית האלוקית בנגוד לרצון בני האדם. אולם הרמב"ן קובע מפורשות שמדובר בחטא ועונשו. לדבריו " המבול בא בעוון השחתת הארץ והפלגה בעבור שקצצו בנטיעות", לסכום אפשר לומר שלפי פרשנים אלו הענין היה הפרת התוכנית האלוקית, ולדעת חלק מהם לא היה כאן חטא כלל ולדעת אחרים היה גם חטא עבודה זרה. דעתו של פרופ' ישעיהו ליבוביץ כפי שהיא מצוטטת מפיו בספר " שבע שנים של שיחות על פרשת השבוע" הערוך ע"י בן ציון מישאל נוריאל, היא שכלל לא מדובר בחטא ועונשו. ואלו דבריו:

" ואם נתעמק בדברים יתכן שנמצא כי פרשת דור הפלגה אינה פרשה העוסקת בחטא האדם אלא אדרבא, לא זו בלבד שבני האדם לא נענשו בכך שה' הפיצם, אלא זה דוקא יעודם. " ועל כך שלפני שה' בלבד את לשונם והפיצם היתה "כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" הוא אומר שזה " חלום בלהות ומשמעו דיכוי כל אפשרות של התפתחות והתקדמות ואנו משאיר מקום למאבקים על דעת שונות." כדרכו הוא מקצין את הדברים ובהמשך הוא מציין את יתרונו של העולם הפלורליסטי שיש בו שפות שונות ודעות שונות, לעומת זאת שלטון עולמי עם מונוליטיות מחשבתית מוביל, לדעתו, לפאשיזם ואף גרוע מזה.

העולה מן המקובץ הוא שלדעת כל המפרשים אחידות דעות אינה תמיד דבר חיובי ובחברה מתוקנת יש מקום למגוון דעות וראוי לכבד את זכותו של הזולת להביע דעה חולקת. בלשון מודרנית "חופש הבטוי".